

РОЗДІЛ II

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 37:738 (477.87)

Андрушек Дарина Іванівна,
викладач, Коледж мистецтв ім. А.Ерделі
Закарпатської академії мистецтв, м. Ужгород

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВІДДІЛУ «ХУДОЖНЯ КЕРАМІКА» (ВІД УЖГОРОДСЬКОГО ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВОГО УЧИЛИЩА ДО ЗАКАРПАТСЬКОЇ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВ): ОСОБИСТІСНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У даному дослідженні розглядається проблема становлення і розвитку відділу «Художня кераміка» у післявоєнний період: від заснування Ужгородського художньо-промислового училища до Закарпатської академії мистецтв. На основі аналізу фахової літератури, архівних матеріалів розкрито роль соціально-економічних факторів та провідних фахівців у сфері образотворчого мистецтва та художньої кераміки у цьому процесі. Визначено також особливості матеріально-технічної бази, роль курсового та дипломного проектування і різних видів практик у підготовці кваліфікованих фахівців.

Ключові слова: художня кераміка, мистецька освіта, училище, коледж, академія, підготовка фахівців, курсова, дипломна робота, практика.

Постановка проблеми. Як і в усіх галузях наук, так і у мистецькій освіті, є свої періоди розквіту та занепаду. Але порівняно з сучасним тенденціями в зарубіжному та українському мистецтві, кераміці, творчості провідних художників світу, ці періодичні коливання не впливали негативно на розвиток мистецької освіти Закарпаття.

Педагогічна діяльність у мистецьких навчальних закладах є різноплановою та своєрідною, змінюється та вдосконалюється під впливом історичних, соціально-економічних, культурних, цивілізаційних змін. Так, від початку заснування Ужгородського художньо-промислового училища та його відділів до Закарпатської академії мистецтв в освітньому закладі змінилася не тільки його назва, а й статус, викладацький склад, вимоги до їх професійної та педагогічної майстерності, до методів та технологій навчання, матеріально-технічної бази, сформувалась значна конкуренція на ринку освітніх послуг, що і вимагає пошуку нових, сучасних шляхів вдосконалення освітнього процесу з опорою на історичний досвід попередніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку Ужгородського художньо-промислового училища, його структурних підрозділів, і, зокрема відділу «Художньої кераміки», не стало окремим об'єктом дослідження мистецтвознавчої науки. Так, І.І. Небесник у праці «Культурологія. Образотворче мистецтво і художня освіта Закарпаття (XX століття)» описує історію Ужгородського художньо-промислового училища, його заснування та розвиток [3]. М.Ю.Кік у статті «Концептуальні засади вибору змісту підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва у Закарпатському художньому інституті» звертає основну увагу на внутрішню систему розвитку відділів декоративно-прикладного мистецтва в Закарпатському художньому інституті [4].

Мета статті: розкрити особливості становлення та розвитку відділу «Художня кераміка» сучасної Закарпатської академії мистецтв в історичному та особистісно-організаційному аспектах.

Результати дослідження. Ужгородські художники після закінчення Другої світової війни мріяли про заснування першого вищого художнього навчального закладу, в якому б молоді таланти могли навчатися мистецтву на академічному рівні. Адальберт Ерделі мріяв про створення інституту чи академії, погоджував це питання як із керівництвом Спілки художників України, так і з радянським керівництвом краю. Улітку 1945 року з Києва приїжджали Микола Глуженко, Василь Косіян, Міністр освіти УРСР Павло Тичина й інші діячі культури та мистецтва. Адальберт Ерделі знайшов приміщення для майбутнього навчального закладу, яким став будинок колишньої жіночої вчительської семінарії.

Восени навіть проводилися вступні випробування до інституту. Однак, не зважаючи на це, ідея про вищу школу на Закарпатті не була підтримана владою [1].

У березні 1946 року розпочав свою діяльність перший державний художній навчальний заклад на Закарпатті, який отримав назву «Ужгородське художньо-промислове училище». Першим директором училища було призначено Адальберта Ерделі, а на посаду завідувача навчальної частини – Василя Крайняниці. Згодом навчальним закладом керували: Павло Балла, Іван Барнич, Йосип Пал, Іван Манайло, Іван Когутич, Борис Сливка, Іван Небесник, Марина Кік, Петро Петрище, Одарка Сопко, Марія Копанська. Сьогодні колектив очолює Мар'яна Поляк.

В Ужгородському художньо-промисловому училищі викладалися такі академічні дисципліни, як: анатомія, рисунок, живопис, композиція, історія мистецтв тощо.

Згодом у відповідності з тенденціями, що мали місце в мистецькій освіті, Ужгородське художньо-промислове училище було перейменовано в училище прикладного мистецтва [2].

В 1958 р. в Ужгородському училищі прикладного мистецтва було відкрито відділення художньої кераміки, що має визнану славу впродовж майже піввікової історії. Значний внесок у розвиток цього відділення зробили перші працівники, а саме: Янош Корнелійович Бендик [3, с. 3-7]; Дунчак Аттила Янович; Людмила Сергіївна Аверкієва, яка на замовлення Центрального-методичного фонду (м. Москва) розробила програму з композиції кераміки, за якою до 1995 року займалися навчальні заклади прикладного мистецтва Радянського Союзу; Роман Дмитрович Дяківський; Магдаліна Іванівна Путлик (Белень); Галина Олексіївна Маркакова (Затулкина); Агнеса Миколаївна Медвецька [7]. Значний вклад у розвиток відділення зробили і Анатолій Андрійович Коптев, Костянтин Митрофанович Лозовий – викладачі спецдисциплін.

У перші роки діяльності відділу художньої кераміки основними виробами була гончарна кераміка з червоної глини, майолікові іграшки, чорно-лощена кераміка. Усі вироби випалювалися в печі училища, що працювала на букових дровах. Студенти училища під час виконання курсових і дипломних робіт, проходження практик працювали на керамічних фабриках Закарпаття і за його межами, де удосконалювали технології виготовлення майолікових, фаянсових і фарфорових художніх виробів.

У середині 1980-х років навчальним закладом закуплено електричні керамічні печі, що значно полегшило роботу та економило час. Печі забезпечували випал гончарних, майолікових та теракотових виробів.

Упродовж 1980-1990 років навчання з композиції, а також

роботу над курсовими і дипломними проектами забезпечували нові кадри: Ірина Володимирівна Ерфан; Ольга Борисівна Лукач; В'ячеслав Іванович Вінковський, роботи якого були представлені на виставках багатьох країн світу, зокрема Росії, Чехії, Угорщини, Канади, Франції, Голландії та ін. У 2000 році нагороджений премією та дипломом «За декоративність» на першому Національному симпозиумі гончарства «Опішне-2000». 2001 року брав участь у Всеукраїнському симпозиумі кераміки «Україна соборна» (Слов'янськ, 2005) та багато інших.

У 1995 році за підтримки видатного митця, ректора Львівської академії мистецтв, академіка Еммануїла Миська колектив Ужгородського училища прикладного мистецтва розпочав активну роботу щодо здобуття навчальним закладом нового статусу. Тож у червні 1995 року училище реорганізувалося в Ужгородський коледж мистецтв ім. А.Ерделі з правом підготовки бакалаврів [3, с.8-10]. А з 2003 року створено Закарпатський художній інститут (ЗХІ) (наказ Міністерства освіти і науки України від 25 вересня 2003 року № 657). На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 червня 2003 року № 361-р «Про утворення Закарпатського художнього інституту» Ужгородський коледж мистецтв ім. А. Ерделі увійшов до складу Закарпатського художнього інституту [8].

Із 2000-х років у коледжі мистецтв та в Закарпатському художньому інституті у відділі художньої кераміки працювали та працюють до даного часу: Беата Петрівна Корн; Віктор Васильович Мельничук; Наталія Олексіївна Попова, яка активно займається творчою діяльністю та бере участь у багатьох виставках, серед них: виставка студентських робіт, Ганновер, Німеччина (1994 р.), виставка сучасного мистецтва (графіка), музеї Й.Бокшая (2000 р.), пленерні виставки в м.Золотерсег (графіка) Угорщина (2002-2003 рр.), «Лемківський Єрусалим» (кераміка), Польща (2005 р.) та багато інших; Віталій Юрійович Трегубов; Тетяна Михайлівна Шпонтан (Яцків); Дарина Іванівна Андрушек (Яцина), яка у 2015 році стала членом Всеукраїнської творчої спільноти дизайнерів України [7].

Важливою складовою у підготовці фахівців у Закарпатському художньому інституті та коледжі мистецтв ім. А.Ерделі (відділі «Художня кераміка») є виконання курсових та дипломних робіт. У закладі вже сформувались певні традиції та композиційні підходи до даного виду науково-дослідних робіт студентів. Упродовж тривалого часу шляхом послідовної реалізації прийнятих програм, обізнаності викладачів зі світовими тенденціями розвитку кераміки досягнуто високої мистецької якості навчально-творчих робіт студентів відділу. Серед тем курсових робіт можна виділити анімалістичну пластику, тематичні декоративні панно та інше. Виконання курсової роботи сприяє

вдосконаленню студентами знань і умінь технологічних властивостей матеріалу, виявлення його естетичних та образних якостей.

Нині на кафедрі декоративно-прикладного мистецтва, а саме у відділі художньої кераміки, викладають такі фахові дисципліни, як: рисунок, живопис, основи композиції, проектування, профмайстерність, скульптура, комп'ютерна графіка, технологія та матеріалознавство кераміки, гончарна справа, художні промисли, історія мистецтв та інші дисципліни. Також на відділі передбачені навчальними планами такі види практики:

- етнографічна практика (90 год.);
- виробнича практика (90 год.);
- технологічна практика (90 год.);
- переддипломна практика (150 год.)

Отже, випускники відділу художньої кераміки у своїх роботах не лише демонструють нові пластичні властивості матеріалу, а й високу інтелектуально-естетичну довершеність та особливу майстерність виконання [5].

Із 1 серпня 2016 року Закарпатський художній інститут перейменовано зі зміною типу навчального закладу у Закарпатську академію мистецтв (наказ МОН України № 424 від 13.04.2016 «Про перейменування Закарпатського художнього інституту» та наказ МОН України № 788 від 05.07.2016 «Про затвердження статуту Закарпатської академії мистецтв»). А Коледж мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатського художнього інституту перейменовано на Коледж мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, становлення і розвиток мистецької освіти, зокрема кераміки, в Закарпатті пов'язаний з діяльністю відомих митців того часу, серед яких був А. Ерделі, які, опираючись на значні здобутки відомих митців краю, спромоглися отримати дозвіл радянської влади на відкриття першого мистецького закладу – Ужгородського художньо-промислового училища, який у наші дні став Закарпатською академією мистецтв. Про високий рівень освітнього процесу свідчить той факт, що викладачами у ньому стають його ж випускники та випускники провідних мистецьких закладів того часу. Вони заклали та розвинули кращі традиції підготовки фахівців у сфері кераміки про що свідчать як досягнення самих викладачів на мистецьких форумах різного рівня, так і курсові, дипломні роботи випускників, які демонструють високу інтелектуально-естетичну довершеність та особливу майстерність виконання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні та узагальненні педагогічного і фахового досвіду викладачів відділу «Художня кераміка» Закарпатської академії мистецтв та підготовці навчально-методичних матеріалів з удосконалення освітнього процесу та проведення різних видів практик.

Список використаних джерел

1. Небесник І.І. Від художньо-промислового училища до Закарпатського художнього інституту / І.І. Небесник. – Ужгород : Видавництво «Гражда», 2006. – 176 с.
2. Косів В. Закарпатський художній інститут / В.Косів – Ужгород : Видавництво «Ліра», 2005. – 31 с.
3. Небесник І.І. Культурологія. Образотворче мистецтво і художня освіта Закарпаття (XX століття) / І.І. Небесник. – Ужгород : Видавництво В.Падяка, 2007. – 128 с.
4. Небесник І.І. Адальберт Ерделі та питання мистецтвознавства на Закарпатті в галузі образотворчого мистецтва / І.І. Небесник // Вісник Львівської Національної Академії. Спецвипуск. VIII: Ерделівські читання : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Ужгород : Видавництво В.Падяка, 2009. – 284 с.
5. Небесник І.І. Адальберт Ерделі та національне питання / І.І. Небесник // Науковий вісник Закарпатського художнього інституту. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Ерделівські читання» №4. – Ужгород : Видавництво Гражда, 2013. – 392 с.
6. Кіак М.Ю. Концептуальні засади вибору змісту підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва у Закарпатському художньому інституті / М.Ю. Кіак. – Ужгород : Видавництво «Гражда», 2013. – 292 с.
7. Гуржій І., Соловійова А. Роль декоративно-художньої кераміки у формуванні середовища сучасних інтересів / І.Гуржій, А.Соловійова // Науковий вісник Закарпатського художнього інституту. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Ерделівські читання». Вип. №4. – Ужгород : Видавництво «Гражда», 2013. – 384 с.
8. Кадрові архіви Коледжу мистецтв ім. А.Ерделі Закарпатської академії мистецтв. – 1967-2016.
9. Закарпатська академія мистецтв [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.artedu.uz.ua
10. Гранчак І.М., Пальок В.В. Город над Ужом. Історичні нариси / І.М.Гранчак, В.В.Пальок. – Ужгород : видавництво «Карпатика» 1973. – 272 с.
11. Лашук Ю. Закарпатська народна кераміка / Ю.Лашук. – Ужгород : Закарпатське обласне книжково-газетне видавництво, 1960–21 с.

12. Максименко А. Підсумки та проблеми навчально-творчого процесу в академії / А.Максименко // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Вип. №16. – Львів : ЛНАМ, 2005 – 300с.

References

1. Nebesnyk, I.I., 2006. Vid khudozhno-promyslovoho uchylyshcha do Zakarpatskoho khudozhnogo instytutu [From art-industrial college to Transcarpathian arts institute] / I.I. Nebesnyk. – Uzhhorod : Vydavnytstvo «Grazhda», 176 s.
2. Kosiv V., 2005. Zakarpatskyi khudozhnii instytut [Transcarpathian Art Institute] / V.Kosiv. – Uzhhorod : Vydavnytstvo «Lira», 31s.
3. Nebesnyk I.I., 2007. Kulturolohiia. Obrazotvorche mystetstvo i khudozhnia osvita Zakarpattia (KhKh stolittia) [Culturology Fine arts and artistic education of Transcarpathia (XX century)] / I.I. Nebesnyk. – Uzhhorod : Vydavnytstv V.Padiaka, 128 s.
4. Nebesnyk I.I., 2009. Adalbert Erdeli ta pytannia mystetstvoznavstva na Zakarpatti v haluzi obrazotvorchoho mystetstva [Adalbert Erdeli and issues of art in Transcarpathia in the field of fine arts] / Nebesnyk I.I. // Visnyk Lvivskoi Natsionalnoi Akademii. Spetsvypusk. VIII: Erdelivski chytannia : materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii. Uzhhorod: Vydavnytstvo V.Padiaka, 284s.
5. Nebesnyk I.I., 2013. Adalbert Erdeli ta natsionalne pytannia [Adalbert Erdeli and the national question] / I.I. Nebesnyk // Naukovyi visnyk Zakarpatskoho khudozhnogo instytutu. Materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii «Erdelivski chytannia» №4. Uzhhorod: Vydavnytstvo Grazhda, 392 s.
6. Kiiak M.Iu., 2013. Kontseptualni zasady vyboru zmistu pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv dekoratyvno-prikladnoho mystetstva u Zakarpatskomu khudozhnomu instyuti [Conceptual bases of the choice of the content of the training of future specialists in decorative arts in the Transcarpathian Artistic Institute] / M.Iu. Kiiak. – Uzhhorod : Vydavnytstvo «Grazhda», 292 s.
7. Hurzhii I., Soloviova A., 2013. Rol dekoratyvno-khudozhnoi keramiky u formuvanni seredovyscha suchasnykh interesiv [The role of decorative artistic ceramics in shaping the environment of contemporary interests] / I.Hurzhii, A.Soloviova // Naukovyi visnyk Zakarpatskoho khudozhnogo instytutu. Materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii «Erdelivski chytannia». Vyp. №4. – Uzhhorod : Vydavnytstvo «Grazhda», 384 s.
8. 1967-2016. Kadrovi arkhivy Koledzhu mystetstv im. A.Erdeli Zakarpatskoi akademii mystetstv[Personnel Archives of the College of Arts named after. A.Erdeli of Transcarpathian Academy of Arts].
9. Zakarpatska akademiia mystetstv[Transcarpathian Academy of Arts] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : www.artedu.uz.ua
10. Hranchak Y.M., Palok V.V., 1973. Horod nad Uzhom. Istorychni narysy[City over Uzh. Historical Essays] / Y.M.Hranchak, V.V.Palok. – Uzhhorod : vydavnytstvo «Karpatyka», 272 s.
11. Lashchuk Yu., 1960. Zakarpatska narodna keramika [Transcarpathian folk ceramics] / Yu.Lashchuk. – Uzhhorod : Zakarpatske oblasne knyzhkovo-hazetne vydavnytstvo, 21 s.
12. Maksymenko A., 2005. Pidsumky ta problemy navchalno-tvorchoho protsesu v akademii [Results and problems of the educational and creative process at the academy] / A.Maksymenko // Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv. - Vyp. №16. – Lviv : LNAM, 300s.

В данном исследовании рассматривается проблема становления и развития отделения «Художественная керамика» в послевоенный период от основания Ужгородского художественно-промышленного училища к Закарпатской академии искусств. На основе анализа специальной литературы, архивных материалов раскрыта роль социально-экономических факторов и ведущих специалистов в области изобразительного искусства и художественной керамики в этом процессе. Определены особенности материально-технической базы, роль курсового и дипломного проектирования, различных видов практик в подготовке квалифицированных специалистов.

Ключевые слова: художественная керамика, художественное образование, училище, колледж, академия, подготовка специалистов, курсовая, дипломная работы, практика.

The problem of the formation and development of the Department of Art Ceramic in the postwar period is considered in this study: from the establishment of Uzhhorod College of Arts and Manufacture to the Transcarpathian Academy of Arts. The purpose of the paper is to reveal the peculiarities of the formation and development of the Department of "Art Ceramic" in the modern Transcarpathian Academy of Arts through the prism of historical, personal and organizational aspects. The methodological bases of the research are historical, scientific and methodical source materials, their analysis and synthesis as well as comparison, generalization and systematization of archival materials. The author notes that the formation and development of artistic education, ceramic in particular, in Transcarpathian region is associated with the activities of famous artists of that time, including Adalbert Erdeli, who, relying on the significant achievements of famous artists of the region, managed to obtain permission of the Soviet authorities to open the first artistic institution - Uzhhorod College of Arts and Manufacture, which today became the Transcarpathian Academy of Arts. The high level of educational process is evidenced by the fact that Academia graduates and graduates of the leading art institutions of that time become its teachers, lecturers and masters. They laid and developed the best traditions of training specialists in the field of ceramics, and it is evidenced by the achievements of the teachers themselves at various art forums, as well as graduates' course works and diploma papers that demonstrate high intellectual and aesthetic perfection and special skill of implementation. The novelty of the research lies in the fact that on the basis of analysis of professional literature and archival material, the role of socio-economic factors and leading specialists in the field of fine arts and art ceramic is disclosed. The features of the material and technical base, the role of course and diploma design and various types of practices in the training of qualified specialists are also determined. The perspectives for further research are seen in the study and generalization of the pedagogical and professional experience of the teachers of the Department of Art Ceramic of the Transcarpathian Academy of Arts and the preparation of educational and methodological materials concerning improving the educational process and conducting various types of practices.

Key words: art ceramic, art education, art school, college, academy, training of specialists, course paper, graduate work, master thesis, educational practice.